

Alenka Hren Medved

**Edina budilka je detece moje,
ki sanje spodi kadar koli zapoje.
Dovolj je le jok, dovolj droben stok – o Bog!
pa iz postelje vrže te majhen otrok.***

Prva leta družinskega življenja Johanna Gabriela Seidla v Celju 1829–1832

HREN MEDVED Alenka, bibliotekar, Osrednja
Knjižnica Celje, Muzejski trg 1a, SI 3000 Celje

929Seidl J. G. (093.3)
316.36-053.2(497.431)"1829/1832"(093.3)

EDINA BUDILKA JE DETECE MOJE, KI
SANJE SPODI KADAR KOLI ZAPOJE. DOVOLJ JE
LE JOK, DOVOLJ DROBEN STOK – O BOG! PA IZ
POSTELJE VRŽE TE MAJHEN OTROK.

*Prva leta družinskega življenja Johanna Gabriela Seidla
v Celju 1829–1832*

Johann Gabriel Seidl, avstrijski pesnik, literat, zgodovinar, narodopisec in šolnik, je v letih 1829–1840 poučeval na celjski gimnaziji, kjer je skupaj s svojo družino tudi prebival. Iz časa njegovega bivanja v Celju se je ohranil dnevnik, ki ga je v letih 1830–1832 pisal za svojega prvorojenega sina Karla. V njem je zelo natančno opisal svoja in ženina doživljanja, navade in skrbi ob rojstvu otroka in njegovo kasnejšo nego in razvoj. Dnevnik tako prikazuje življenjsko intimo izobraženega meščanstva, ki je v naših krajih predstavljala bolj svetel vzor, kot pa dejansko sliko razmer in navad širših slojev prebivalstva.

Ključne besede: Johann Gabriel Seidl, predmarčna doba, zgodovina otroštva, Celje.

HREN MEDVED Alenka, Librarian, Celje Central
Library, Muzejski trg 1a, SI-3000 Celje

929Seidl J. G. (093.3)
316.36-053.2(497.431)"1829/1832"(093.3)

MY LITTLE DARLING IS THE SOLE ALARM
CLOCK THAT RINGS; AWAY GO THE DREAMS
THE MOMENT IT SINGS. NO MORE THAN A
CRY OR A FAINT MOAN DOES IT TAKE – OH
GOD! – FOR AN INFANT TO MAKE YOU AWAKE.

*The Early Years of Johann Gabriel Seidl's Family Life in
Celje between 1829 and 1832*

Johann Gabriel Seidl, Austrian poet, writer, historian and ethnographer was a teacher at the Celje grammar school from 1829 to 1840; he also resided in the town with his family. Between 1830 and 1832, he kept a diary dedicated to his first-born son Karl. He described in great detail his and his wife's experiences, their habits and concerns after the child's birth, the parents' care for the child and its development. The diary thus presents the intimate life of an educated citizen, who in our part of the world represented a more ideal role model than the reality for and the customs of the rest of the population.

Key words: Johann Gabriel Seidl, pre-March era, childhood history, Celje.

* Po izvirniku Johanna Gabriela Seidla prepesnil Kristian Koželj. *Der kleine Wecker aber ist mein – Kind / Der weckt mich zuverlässig und geschwind. / Ein Laut, ein Schrei, – so ist es mir genug! / Weiß Gott! er kennt den rechten Glockenzug.*

Uvod

Johann Gabriel Seidl je bil avstrijski pesnik, literat, zgodovinar, narodopisec in šolnik, ki je v letih 1829–1840 poučeval na celjski gimnaziji, kjer je skupaj s svojo družino tudi prebival.

Rodil se je 21. 6. 1804 na Dunaju kot prvorojeni in edini sin odvetnika. Po končani akademski gimnaziji se je vpisal na Dunajsko univerzo, kjer je študiral filozofijo.¹ Tri leta kasneje je na očetovo željo vpisal študij prava.² Svoje prve pesmi je začel pisati že v gimnaziji, v času študija pa je pod psevdonimi objavljala svoja dela v vidnih nemških časopisih (berlinski *Gesellschafter* in drezdenski *Abendzeitung*), za kar je prejel tudi priznanja in pohvale javnosti.³ Velika prelomnica v njegovem življenju je bila nenadna smrt njegovega očeta leta 1823. Ob tem se je drastično spremenil tudi njegov materialni položaj, saj je oče umrl brez vsake dediščine in premoženja. Tako je Seidl, ki je pred tem živel lahkotno življenje dunajskega študenta, naenkrat ostal brez vsakih finančnih sredstev in je moral poleg sebe preživljati še mater in teto. Zato je leta 1824 zaprosil za Goldbergerjevo štipendijo,⁴ preživljal pa se je tudi kot zasebni učitelj, pesnik, odrski avtor ter koncertni in gledališki kritik.⁵

Leta 1826 je postal urednik almanaha *Aurora*, s katerim je deloval v samem centru intelektualnega življenja v takratni Avstriji.⁶ Takrat je vzpostavil tudi prve stike z Anastasiusom Grünom oz. Grofom Auerspergom,⁷ s katerim je prijateljeval, predvsem v času svojega bivanja v Celju. Kljub temu, da so ga pestile finančne težave, se je precej posvečal dunajskemu družabnemu življenju. Veliko časa je prebil v znanih dunajskih kavarnah in drugih zbirališčih pisateljev in umetnikov.⁸

V želji, da bi si izboljšal svoj gmotni položaj, se je poleg študija izobrazil še za profesorski poklic in leta 1827 dobil naziv profesor gramatike in humanističnih predmetov.⁹ Pri pridobitvi službe profesorja je imel kar nekaj težav, saj se je neuspešno potegoval za profesor-

ska mesta na Moravskem, v Šleziji in Ljubljani.¹⁰ Sreča se mu je nasmehnila šele leta 1829, ko je bil izbran za profesorja na celjski gimnaziji.¹¹ Nova zaposlitev mu je prinesla predvsem finančno stabilnost in možnost, da se je poročil s svojo zaročenko Therese Schlesinger.¹²

Johann Gabriel Seidl (Osrednja knjižnica Celje)

Po prihodu v Celje se je posvetil predvsem družinskemu življenju, romantična podeželska okolica Celja, pa je bila navdih njegovi pesniški ustvarjalnosti. V 11-letih njegovega bivanja v mestu ob Savinji je Seidl spisal svoja najpomembnejša literarna dela¹³ ter zaslovel kot pesnik, raziskovalec in učitelj.¹⁴

¹ Karl Fuchs, *Johann Gabriel Seidl* (Wien, Leipzig, 1904), 6.

² Prav tam, 11.

³ Karl Fuchs, *Johann Gabriel Seidl*, 11.

⁴ V svoji prošnji za štipendijo iz 21. 7. 1824, je pojasnil, da je po očetovi smrti ostal brez vsakih denarnih sredstev in brez pridobitve štipendije ne bo mogel nadaljevati študija prava in filozofije. OKC, DOM MS 243, 8.

⁵ Slovenski biografski leksikon, tretja knjiga (Ljubljana, 1960–1971), 272.

⁶ Karl Fuchs, 21, 24.

⁷ Prav tam, 26.

⁸ Prav tam, 22–23.

⁹ Prav tam, 28.

¹⁰ Leta 1827 je namesto Seidla mesto na Ljubljanski gimnaziji zasedel Matija Čop. Slovenski biografski leksikon, tretja knjiga, 272.

¹¹ Prav tam, 272.

¹² Karl Fuchs, »Wie J. G. Seidl, der Dichter der Volkshymne, um seine Braut warb«, *Neurigkeits Welt-Blatt*, 3. 4. 1904, 11–12.

¹³ Poleg poezije se je ukvarjal tudi s potopisi, v katerih je med drugim opisoval Celje in njegovo širšo okolico in celotno štajersko. Glej: Johann Gabriel Seidl, *Wanderungen durch Tyrol und Steiermark*, Band 2, Steiermark (Leipzig, 1840); Johann Gabriel Seidl, *Johann Gabriel Seidl seine Sagen und Geschichten aus Steiermark* (Graz, 1881); August Mandl, Johann Gabriel Seidl, *Die Staatsbahn von Wien bis Triest mit ihren Umgebungen geschildert* (Trieste, 1856).

¹⁴ »Zur Jahrhundertfeier der Geburt Johann Gabriel Seidls«, *Zeitschrift für die Österreichischen Gymnazien*, VI (1904), 8.

Leta 1831 so mu celjski meščani izkazali takrat zelo redko čast in mu podelili častno meščanstvo.¹⁵

Nemoteno je objavljajal svoja dela v časopisih in urednikoval *Aurora* ter pospešeno pisal tudi samostojna dela. Zanimal se je za zgodovino in ljudsko izročilo Celja in njegove okolice, še posebej so ga pritegnili ostanki iz rimske dobe.¹⁶ Po osmih letih mirnega in idiličnega življenja v Celju, si je zaželel vrnitve v katero od večjih mest monarhije, zato je leta 1837 zaprosil za prestavitev v Gradec ali Brno.¹⁷ Njegova prošnja ni bila uslišana. Želja po vrnitvi v velemestni svet je imela moralno-finančne razloge, saj se je čutil obvezanega, da sebi in svoji družini najde uglednejšo in boljše plačano službo.¹⁸ V želji, da bi Seidlu priskrbeli ugledno službo, v kateri od metropol habsburške monarhije, so se njegovi prijatelji lotili drzne potegavščine. Januarja 1840 so brez njegove vednosti v vseh večjih časopisih po državi v obliki nekrologov objavili vest o njegovi smrti, da bi javnost opozorili nanj.¹⁹ Nekaj dni kasneje pa so v časopisju objavili vest, da je šlo le za potegavščino, da je Seidl dobrega zdravja ter še naprej opravlja delo profesorja v Celju.²⁰ Potegavščina je kmalu obrodila sadove in Seidlu so štiri mesece po lažni vesti o njegovi smrti ponudili mesto kustosa dvorne zbirke novcev in starin.²¹ Tako se je Seidl po enajstih letih življenja v Celju ponovno vrnil v rojstni Dunaj. Svojega celjskega obdobja se je vedno spominjal kot zelo srečnega, saj mu je bilo dano, da je prva leta svojega zakonskega življenja preživel v mirnem in idiličnem okolju, ki ga je Celje ponujalo.²² Po vrnitvi na Dunaj pa se je bolj kot literaturi posvečal znanosti in šolstvu.²³ Takratna širša javnost pa ga je poznala predvsem kot pisca avstrijske državne himne »Bog ohrani, Bog obvari Nam Cesarja, Avstrijo!« (»Gott erhalte, Gott beschütze unsern Kaiser, unser Land!«), ki je ostala v veljavi vse do razpada države leta 1918.

¹⁵ Janez Cvirn, »Meščanski svet«, v: *Iz zgodovine Celja 1795-1848* (Celje, 1996), 80.

¹⁶ Fuchs, 36–40.

¹⁷ Slovenski biografski leksikon, tretja knjiga, 272.

¹⁸ Wolfgang Wurzbac, »Johann Gabriel Seidls Leben und Werke«, v: *Johann Gabriel Seidl ausgewählte Werke* (Leipzig, 1905), XXXVI. Celjska gimnazija je bila glede na plačo učiteljev v najnižjem tretjem plačilnem razredu. Tako je humanitetni učitelj, kot je bil Seidl na leto zaslužil le 600 gld. Več o tem glej: 200 let prve gimnazije v Celju (Celje, 2010), 21.

¹⁹ Wolfgang Wurzbac, »Johann Gabriel Seidls Leben und Werke«, v: *Johann Gabriel Seidl ausgewählte Werke* (Leipzig, 1905), XXX.

²⁰ Der Adler, 19. 2. 1840, 339.

²¹ Wiener Zeitung, 9. 5. 1840, 1.

²² Wolfgang Wurzbac, »Johann Gabriel Seidls Leben und Werke«, XXXVI.

²³ Ukvarjal se je predvsem z epigrafiko, topografijo, zgodovino in numizmatiko, sodeloval je pri državni reformi gimnazij in bil soustanovitelj časopisa *Zeitschrift für die Österreichischen Gymnazien*. »Zur Jahrestagung der Geburt Johann Gabriel Seidls«, *Zeitschrift für die Österreichischen Gymnazien*, VI (1904), 8.

Predmarčno Celje

Celje je bilo od leta 1750 sedež celjskega okrožja. Mesto je tako postalo najpomembnejše upravno politično središče na Spodnjem Štajerskem. Celje je leta 1843 štelo 159 hiš, v katerih je prebivalo 1793 prebivalcev. Večina se je preživljala z raznovrstnimi obrtmi, nekaj pa je bilo tudi trgovcev.

V mestu je poleg realke, nedeljske šole in dekliške šole, od leta 1808 delovala tudi 6-razredna gimnazija, na kateri je poleg prefekta, 7 profesorjev poučevalo 160 dijakov iz mesta in širše regije.²⁴

S tem, ko je mesto postalo upravno središče Spodnje Štajerske, se je v njem vztrajno povečeval tudi delež izobražencev, ki so skupaj z učitelji, gimnazijskimi profesorji, odvetniki in zdravniki vanj prinesli nove meščanske ideje in vrednote, kot so individualnost, izobrazba, toleranca in podjetnost.

Celje je bilo po požaru 1798 v veliki meri na novo pozidano v klasicističnem slogu. Celjani pa so si zelo prizadevali za olepševanje mesta. Mestno obzidje so pričeli postopoma rušiti. Celjski vsakdan so popestrili predvsem sobotni sejmi in 5 letnih sejmov, ko je v mesto prišla množica branjev, trgovcev in okoliškim kmetov, ki so trgovali tako z okoliškim, kot tudi tujim blagom.²⁵

V mestu so za gostinsko ponudbo in družabnost poleg dveh kavarn skrbele tudi gostilne. Najbolj znane so bile Pri zlati zvezdi, Pri belem volu in gostilna Pri Trstu, ki je popotnikom ponujala tudi prenočišča.²⁶

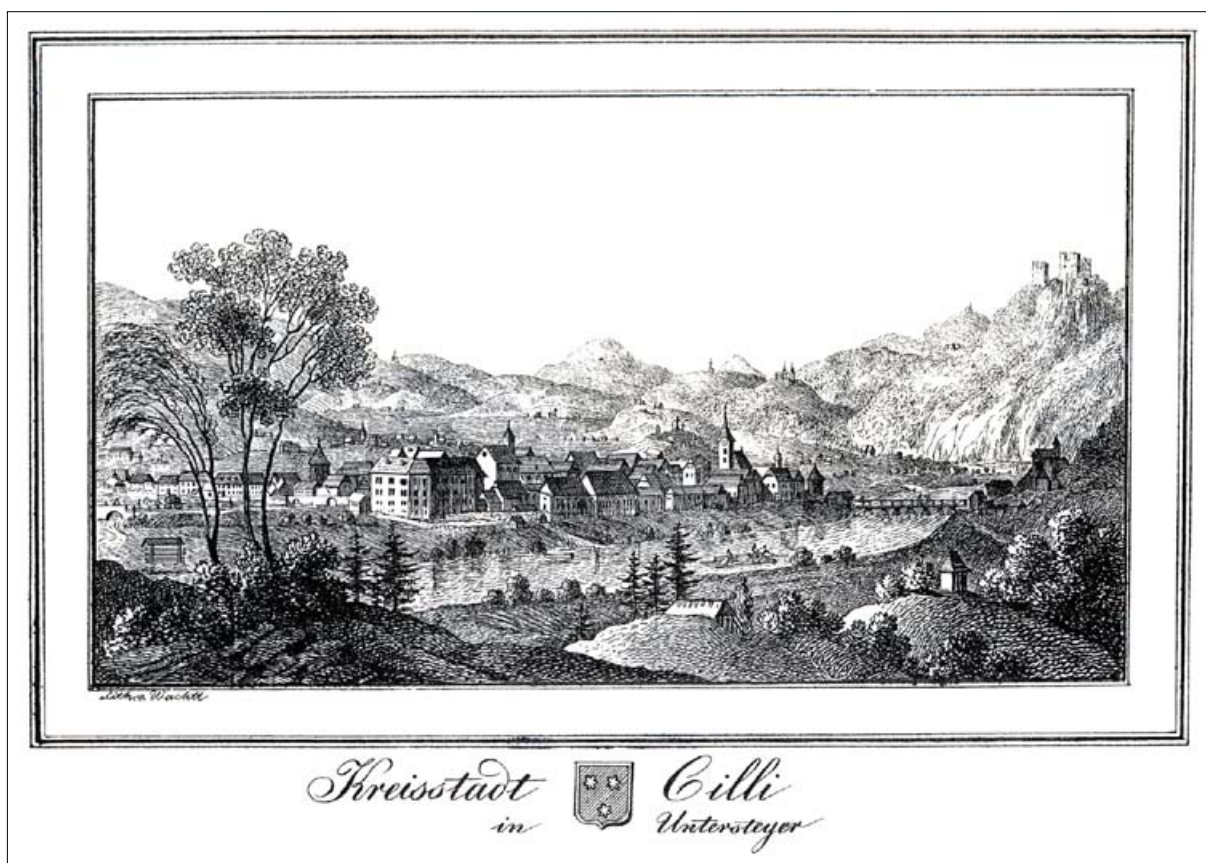
Med meščani se je v prvih letih 19. stoletja začelo razvijati tudi živahno družabno in društveno življenje. V prostorih realke je tako delovalo Glasbeno društvo, leta 1812 pa so celjski meščani ustanovili Strelsko društvo. V zimskem času pa je bilo zelo dejavno tudi amatersko gledališče, ki je vsaka dva tedna uprizarjalo gledališke predstave, ki so bile s strani Celjanov zelo dobro obiskane. S slednjim je v času svojega bivanja v Celju dejavno sodeloval tudi J. G. Seidl.²⁷

²⁴ Niko Kuret, *Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo 1848: topografski podatki po odgovorih na vprašalnice nadvojvode Janeza (1811) in Georga Götha (1842)*. Del 1, 1. snopič (Ljubljana, 1985), 112.

²⁵ Prav tam, 110.

²⁶ Prav tam, 110.

²⁷ Andreas Gubo, *Geschichte der Stadt Cilli vom Ursprung bis auf die Gegenwart* (Graz, 1910), 348.

Celje okoli leta 1830 (Kaiser, Litografrane podobe slovenještajerskih mest, trgov in dvorcev, 1999)

Ljubzenska zgodba J. G. Seidla in njegove izbranke Therese Schlesinger

Kot smo že omenili, se je J. G. Seidl po smrti očeta znašel v finančno precej nezavidljivem položaju. Primoran se je bil preživljati tudi kot zasebni učitelj. Ko je tako nekega dne, leta 1824, poučeval v hiši bogatega dunajskega industrialca, je tam srečal vzgojiteljico tovarnarjevih otrok Therese Schlesinger, hčerko obubožanega dunajskega meščana, ki je ravno tako kot Seidl, že v mladih letih morala sama poskrbeti za svojo eksistenco. Med njima je vzplamtela ljubezen in dve leti kasneje (1826) je Seidl očetu njegove ljubljene Therese poslal pismo, v katerem ga je zaprosil za njeno roko.

V pismu je Seidl svojega bodočega tasta najprej seznanil, da njegovo hči Therese pozna že dobri dve leti. Njegovo hči je imel čast spoznati, ko je kot domači učitelj poučeval industrialčevega sina. Seidl je pri tem še posebej poudaril, da je njuna zveza resnično zaživela šele, ko je od Therese dobil nedvoumen dokaz, da ga tudi ona brezpogojno ljubi. Pri tem je želel poudariti, da je bila to obojestranska spontana ljubezen na prvi pogled. Svojo ljubezen do Therese je opisal v pismu, medtem ko naj oče Thereso za mnenje povpraša kar sam. V nadaljevanju pisma Seidl Therese opiše kot marljivo, bogaboječo

in izobraženo mlado dekle poštenih in delavnih staršev. Svojemu bodočemu tastu se predstavi kot pošten in vsem dobro znan človek. Pri tem omeni tudi svojo družinsko zgodbo in težek finančni položaj. Hkrati pohvali, da mu je poleg preživljanja družine uspelo tudi dokončati študij. Sedaj se poteguje za profesuro, s katero bo dobil finančna sredstva, da bo svojo družino ne le spodobno vzdrževal, ampak bo vanjo pripeljal tudi pošteno ženo iz ugledne meščanske družine. Pove, da je Therese že zasnubil in želi samo še njegovo potrditev zaroke. Ob tem poudari, da pozna nezavidljivi finančni položaj njihove družine in ob poroki ne pričakuje nobene dote, saj ima Therese vse, kar si mož lahko želi od dobre žene. Njegova dolžnost pa je, da bo kot mož poskrbel (česarvno ne takoj), da bo Threse imela brezskrbno, zadovoljno in srečno življenje. Na koncu pisma tudi prosi za obisk v njihovi hiši in se že veseli pozitivnega odgovora na svojo prošnjo.²⁸

Iz Seidlovega pisma je razviden tipičen meščanski duh začetka 19. stoletja. Gre za meščanski ideal ljubezni in zakona, ki temelji na spolnosti in privlačnosti (poroki iz ljubezni), a je vendarle tudi razumna, podkrepljena

²⁸ Povzeto po: Karl Fuchs, »Wie J. G. Seidl, der Dichter der Volkshymne, um seine Braut warb«, 11–12.

s partnerjevo krepostjo in njegovim socialnim in materialnim položajem, ki zadovolji tudi zahtevne želje staršev.²⁹ Seidl se je, kljub svojemu šibkemu finančnemu položaju, uvrščal med pripadnike meščanskega sloja, saj je izviral iz uradniške družine in je bil visoko izobražen. Svojo izvoljenko je v pismu opisal kot marljivo, bogaboječo in izobraženo mlado dekle. Pri tem smo priča podobi žene, ki je morala biti tiha, ubogljiva, bogaboječa, ki je skrbela za moževo zasebno sfero, mož pa je bil bolj aktiven v javnem življenju, s trdim delom pa je skrbel za blagostanje družine, ki mu je nudila prostor za zavetje in počitek pred javnim svetom.³⁰

Zaradi svoje izobrazbe in naprednih pogledov, ga lahko prištevamo med glasnike novih idej meščanskega sveta, ki zagovarjajo meščanski ideal poroke iz ljubezni, edinstvenost zakonskega partnerja in samostojno odločanje o svojih življenjskih odločitvah. Seidl je tako kar sam poslal pismo Theresinim staršem, v katerem jih je prosil za njeno roko, v pismu je skladno s tedanjo etiketo prosil za zaročno večerjo, pri kateri bi njegova družina obiskala Theresino družino. Po takratni meščanski navadi je zaročenec na večerji zaročenki izročil zaročni prstan, ona pa mu je pri naslednji večerji, ki je sledila pri njemu doma, podarila prstan ali medaljon s svojo podobo.³¹ Kaj je sledilo zaročnemu pismu sicer ne vemo, dejstvo pa je, da je zaroka bila vsekakor uspešna, saj sta se J. G. Seidl in Therese Schlesinger tri leta kasneje poročila. Od poroke do zaroke je tako preteklo precej več, kot dva meseca, kot je bilo pri takratnem evropskem meščanstvu v navadi.³² Razlog za 3-letno čakanje na poroko je bil predvsem finančne narave, saj je moral Seidl naprej pridobiti dobro plačano in stalno službo (profesuro). Ko je slednje leta 1829 dobil na celjski gimnaziji, se je še pred nastopom službe poročil s svojo izvoljenko, s katero sta se takoj po poroki preselila v Celje.

Prihod v Celje

Seidl je v Celje prispel 10. 3. 1829, skupaj z ženo Therese, materjo in teto. Stanovali so v hiši, ki se je nahajala na vogalu današnje Prešernove in Stanetove ulice. Kot profesor je Seidl na celjski gimnaziji nasledil istega leta umrlega prefekta in profesorja Thomasa Hirscha.³³ Poleg njega sta tu poučevala še Ivan Anton Zupančič in Rudolf

Gustav Puff, oba velika humanista in pisatelja.³⁴ Seidl se je po prihodu v Celju posvetil predvsem svoji mladi družini in pesniškem ustvarjanju.

Hiša na vogalu današnje Prešernove in Stanetove ulice, v kateri je v letih 1829–1840 skupaj z družino prebival Johann Gabriel Seidl. Razglednica iz leta 1908 (Osrednja knjižnica Celje)

Opis dnevnika

17. julija leta 1830, leto dni po poroki in prihodu v Celje, se je Seidlu in njegovi ženi rodil sin Karel, ki mu je ponosni mladi oče posvetil dnevnik. Dnevnik se začne s Karlovim rojstvom in konča 28. februarja 1832, ko je bil sin star slabi dve leti.³⁵ V njem so zelo podrobno opisani prvi dnevi otrokovega življenja, nato sledijo dokaj redni mesečni zapisi za drugo polovico leta 1830 in celotno leto 1831. V letu 1832 pa imamo le en zapis, s katerim se dnevnik tudi konča.

²⁹ Reinhard Sieder, *Socialna zgodovina družine* (Ljubljana, 1998), 125.

³⁰ Prav tam, 127.

³¹ Michelle Perrot, Roger-Henri Gurread, »The Actors«, v: *A History of private life, IV. From the Fires of Revolution to the Great War* (Harvard, 1990), 310–311.

³² Prav tam, 312.

³³ Andreas Gubo, *Geschichte der Stadt Cilli vom Ursprung bis auf die Gegenwart*, 350–351.

³⁴ Janez Cvirn, »Meščanski svet«, v: *Iz zgodovine Celja 1795–1848* (Celje, 1996), 82.

³⁵ OKC, DOM MS 243, 4. Osebni dnevnik 1830–1831.

Vsebina dnevnika

Seidl začne pisati dnevnik 17. julija zgodaj zjutraj, ko ves nestrpen čaka na rojstvo svojega otroka. Svojo stisko ob ženinem rojevanju si je lajšal s pisanjem verzov. V njih se sprašuje, zakaj mora njegova žena prestati toliko trpljenja ob rojstvu otroka. Hkrati se veseli svojega prvorojenca, a ga je obenem tudi zelo strah za ženino življenje.

*»In jeden Falle sei willkommen,
Wilkommen nur aus vollster Brust;
Sei must nur deiner Mutter Wonne,
Dann bist du auch des Vaters Lust!
Sei must ein Spiegel ihrer Seele,
dann trägst du einen Engel mit,
der dich durchs Leben sicher leitet,
denn Gott bescheint des guten Schritt.*

*Noch weiß ich nicht, ob statt des Bettchers,
Das an der Mutter Bette steht,
nicht heute noch ein Sarg sich füllet,
nicht heute welkt, was heut' entsteht.«³⁶*

Čez nekaj ur se je njegova stiska prelevila v nepopisno srečo, ko mu je njegova teta sporočila, da se mu je rodil sin. Seidl je jokajoč pohitel k svoji ženi in otroku. Nato je srečno novico »Beide leben!« skozi okno sporočil revni poulični pevki in odšel napisat pismo Theresinim staršem.

Kasneje je v dnevnik zapisal:

»Sedaj si prišel na svet sin moj, moja prva beseda tebi je: Spoštuj svojo mater! Šele, ko mož vidi svojo ženo trpeti, se zave, da jo ljubi do zadnjega diha. In takrat zna ceniti tudi malenkosti, ki bodo nekoč drage relikvije iz časa, ko je bila tvoja (sinova) duša še nepopisan list papirja.«³⁷

Iz dnevniškega zapisa je dobro razviden izredno ljubeč in skrben odnos do žene. Seidl se je zavedal, kakšnemu trpljenju in nevarnosti je bila žena ob težkem porodu izpostavljena, zato ga je tudi zelo skrbelo za njeno življenje. V svojih verzih Seidl goji izredno spoštljiv odnos do žene, ki ga hkrati želi prenesti tudi na svojega otroka. To se dobro odraža tudi v njegovih besedah »Oba živita!«

Theresinem porodu, so prisostvovali Seidlova teta, mati, hišna gospodinja in porodna babica. V mestih so

v predmarčni dobi večino porodov že vodile izprašane babice. To so bile babice, ki so v babiški šoli v enem od deželnih glavnih mest (v našem primeru verjetno v Gradcu ali Ljubljani) opravile babiški izpit in so znale voditi porod in pomagati pri morebitnih zapletih.³⁸ Porod je bil zasebna ženska zadeva in se je po navadi odvijal v družinski spalnici.³⁹ Prisotnost moškega pri porodu je bila z izjemo zdravnika moralno sporna.⁴⁰ Zato je tudi Seidl potrpežljivo čakal na novice iz družinske spalnice.

Že dan po otrokovem rojstvu, 18. julija 1830, so prvorojenca J. G. Seidla in njegove žene Therese, krstili v Cerkvi svetega Danijela v Celju. Otroka je krstil vodja celjske gimnazije prefekt Hartreid Dorfmann skupaj z vikarjem Francem Novakom.⁴¹

Pri krstu je otroka držal Josef Mathes, kameralni upravnik v pokoju, ki je bil hkrati tudi zastopnik vseh treh otrokovih botrov, saj nobeden od njih krstu ni prisostvoval. Prvi boter je bil zastopnikov sin Karl Mathes, glavni pobiralec Tobačne pristojbine v Celju, drugi boter Sigmund Kanis je bil c.k. pripravnik deželnega sodišča na Dunaju, kot tretjega botra pa so v krstno knjigo zapisali Gabriella Jennya, veletrgovca in lastnika tovarne z Dunaja.⁴² Prvi boter Karl Mathes se je ravno tisti dan mudil v Rogatcu in se krsta ni mogel udeležiti, druga dva botra pa sta živela na Dunaju in krstu nista mogla prisostvovati.⁴³

Obreda so se udeležili še žena prvega botra Wilhelmine Mathes, ki jo krstna knjiga tudi navaja kot otrokovo botro,⁴⁴ Seidlova mati, teta in gospodinja ter babica Francisca Halen, ki je pomagala pri porodu.⁴⁵

V prvi polovici devetnajstega stoletja je bilo v naših krajih in tudi drugod po Evropi v navadi, da so otroke krstili zelo hitro. V večini primerov že kar naslednji dan po porodu. Otroci staršev nižjega stanu so po navadi dobili le eno ime in dva botra (moškega in ženske). Otroci premožnejših in bolj izobraženih staršev pa so po pravilu dobili več imen in tudi večje število botrov. Slednji pa so bili v predmarčnem Celju prej izjema kot pravilo.⁴⁶

³⁸ Zvonka Zupanič Slavec, Ksenija Slavec, »Rojevanje skozi čas«, v: *Rojstvo (Ljubljana, 2011)*, 19.

³⁹ Michelle Perrot, Roger-Henri Gurread, »The Actors«, v: *A History of private life, IV. From the Fires of Revolution to the Great War*, 201.

⁴⁰ Zvonka Zupanič Slavec, Ksenija Slavec, »Rojevanje skozi čas«, v: *Rojstvo*, 19.

⁴¹ NŠAM, Sveti Daniel Celje, *Krstna knjiga 1817–1840 str. 349*.

⁴² *Prav tam*, OKC, DOM MS 243, 4.

⁴³ OKC, DOM MS 243, 4.

⁴⁴ NŠAM, Sveti Daniel Celje, *Krstna knjiga 1817–1840 str. 349*.

⁴⁵ OKC, DOM MS 243, 4.

⁴⁶ *Otrok, ki so ob krstu dobili več kot dve imeni, je bilo v Celju v letih 1830/1831 le 14,1 %*. Glej: Andrej Pančur, »Celjani v krstnih knjigah«.

³⁶ OKC, DOM MS 343, 4.

³⁷ OKC, DOM MS 243, 4. *Ko omeni relikvijo, ima v mislih dnevnik za svojega sina, ki ga je ravnokar začel pisati.*

Seidlov prvorojenec je ob krstu prejel kar šest imen, in sicer Karl Sigmund Gabriel Anton Harteid Alexius.

Dnevnik podrobneje opisuje, po kom vse je krščenec dobil ime.

Prvo ime Karl je dobil po svojem botru Karlu Mathesu, glavnemu pobiralcu tobačne pristojbine v Celju. Drugo ime Sigmund je dobil po botru in Seidloven prijatelju iz mladosti Sigmundu Kanisu. Gabriel pa ravno tako po botru in dobrotniku ženine družine dunajskemu industrialcu in veletrgovcu Gabrielu Jennyu pa tudi zato, ker je Gabriel glavno ime Seidlove družine. Anton so novorojenca poimenovali po dedku Antonu Schlesingerju. Herteid po prefektu celjske gimnazije Herteidu Dorfmannu. Zadnje ime, Aleks, pa je dobil, ker se je rodil na godovni dan Aleksa.

Za razliko od današnjih dni so otrokom imena izbirali na drugačen način kot danes, otroka so namreč poimenovali po uglednih družinskih dobrotnikih, prijateljih, sorodnikih in svetniku, ki je gođoval na dan otrokovega rojstva. Tudi izbor botrov ni bil naključen. Botri so imeli vlogo nekakšnih nadomestnih staršev v primeru, če bi njihov krščenec osirotel, bi tako prevzeli skrb zanj. Zato so starši botre še posebno skrbno izbirali in tako poskrbeli, da je bil njihov otrok kar najbolje preskrbljen.

Tudi malemu Karlu so starši izbrali ugledne in premožne botre. Botri so svojemu krščencu ob krstu podarili srebrni jedilni pribor, darilo velike vrednosti, ki ga bodo hranili za otrokovo odraslo dobo.

Ko so otroka prinesli s krsta domov, je ta prvič pil mleko iz materinih prsi. Otrok je prvič sesal mleko iz materinih prsi šele drugi dan življenja, kar je z današnjega gledišča precej nenavadno, saj danes otrok začne sesati že takoj po rojstvu. Vendar je še konec 19. stoletja prevladovalo tudi strokovno mnenje, da so otroka postavili k materinim prsim šele tretji dan po rojstvu, saj se je šele takrat v materinih prsah nabralo dovolj mleka.⁴⁷ Čeprav je zdravniška stroka že sredi 19. stoletja opozarjala, kako koristno je dojenje za zdravje matere kot tudi dojenčka,⁴⁸ je bilo v višjih slojih še vedno v navadi, da so otroke namesto mater dojile dojljle. V tem oziru je bila Seidlova žena tudi znanilka prihodnosti, saj je za otroka v celoti skrbela sama. V višjih družbenih slojih po Evropi so bile dojljle v navadi še vse do začetka 20.

stoletja.⁴⁹ Seidl v svojem dnevniku opisuje, da se njegov sin od prvega podoja naprej ni več hotel ločiti od materinih prsi in je ob vsaki ločitvi od njih glasno protestiral. Ravno tako je namenil »gizdalinski pogled« svojemu očetu, ko ga je ta prvič pestoval. V dnevniku je večkrat opisana tudi otrokova govorica, kar kaže na pomen tovrstnih spominov za Seidla, ki jih je želel ovekovečiti v svojem dnevniku.

Izobraženo meščanstvo je na začetku 19. stoletja že gojilo topel, pristen in izredno ljubeč odnos do svojih otrok. Otrok je za meščanski svet postal edinstven posameznik, za katerega je potrebno dobro skrbeti in ga vzgojiti. Tudi premožni starši so sami skrbeli za svoje otroke, matere niso najemale dojljle in guvernante, pač pa so za svoje otroke v celoti skrbeli same. Očetje so pri vzgoji otroka odslej igrali veliko bolj aktivno vlogo.⁵⁰ Že sam obstoj Seidlovega dnevnika, ki ga je pisal za svojega sina Karla, kaže na to, da so starši v začetku 19. stoletja že pozorno opazovali otrokov razvoj in želeli ovekovečiti pomembne dogodke v otrokovem življenju.⁵¹

Tako je ponosni oče J. G. Seidl v svojem dnevniku opisoval neznatne podrobnosti iz prvih dni otrokovega življenja. Od tega, kako pogosto je otrok sesal mleko, do tega, koliko je bil dolg.

Tudi zdravju novorojenčkov so posvečali vedno več pozornosti. Malega Karla je četrti dan po njegovem rojstvu pregledal vojaški zdravnik, ki se je ravno takrat mudil v Celju.

Porod je nekoč veljal za zelo tvegano zadevo tako za mater kot tudi za otroka. Mnogo porodnic in novorojenčkov je umrlo nekaj dni po rojstvu. Smrtnost novorojenčkov je bila še posebej visoka, saj je sredi 18. stoletja v prvem mesecu življenja umrla četrtnina vseh novorojenčkov, nadaljnja četrtnina otrok pa ni dočkala svojega 15. rojstnega dne. Tako je v Evropi sredi 18. stoletja odraslo dobo dočkala le polovica vseh otrok.⁵²

Seidl v svojem dnevniku podrobno opisuje tudi, kakšne skrbi je bila po porodu deležna njegova žena. Ta je prve dni po porodu strogo počivala v svoji postelji, kjer so ji poleg krepčilne hrane šesti dan po porodu postregli tudi z vinom. Zaradi zelo pogostih zapletov pri porodu so zdravniki porodnicam svetovali uživanje lahke hrane, ki je temeljila predvsem na čisti goveji juhi, močnatih

⁴⁹ Marten James, »Family Relationships«, v: *A cultural History of Childhood and Family in the Age of Empire* (London, 2014), 30.

⁵⁰ Reinhard Sieder, *Socialna zgodovina družine*, 129–131.

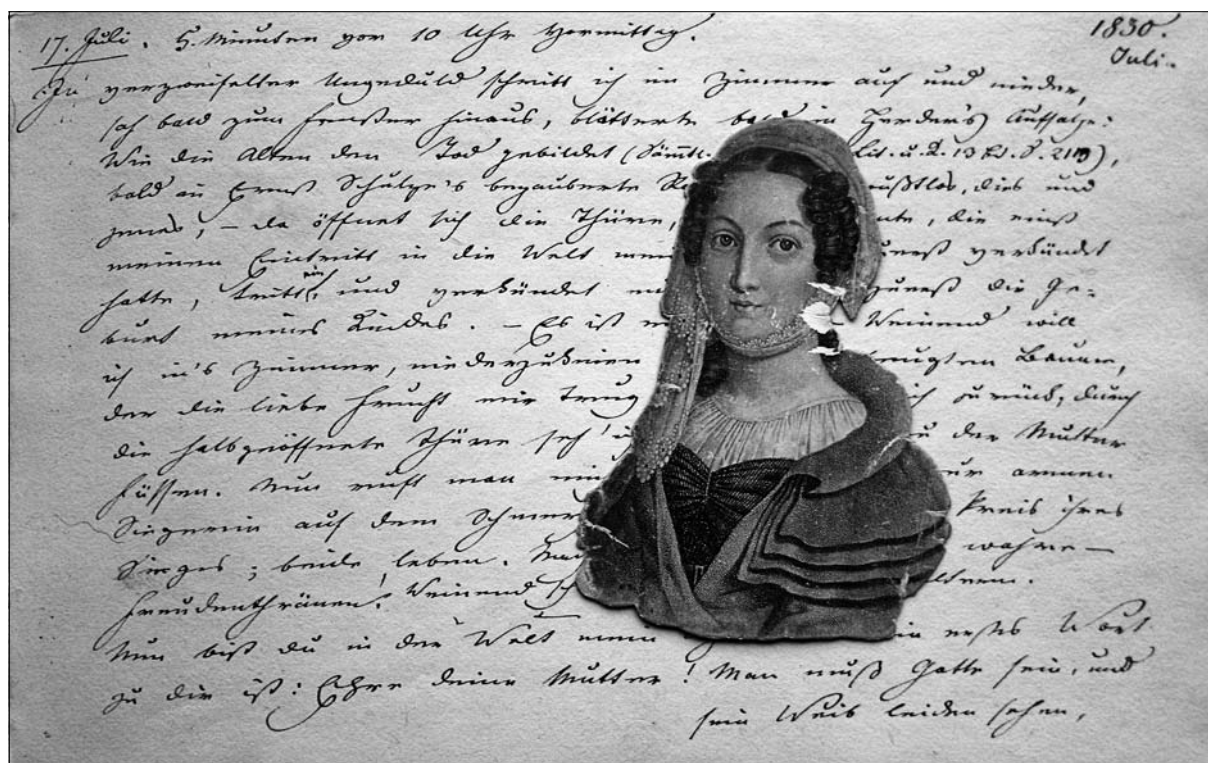
⁵¹ Michelle Perrot, Roger-Henri Gurread, »The Actors«, 204.

⁵² Carl Ipsen, »LifeCycle«, v: *A cultural History of Childhood and Family in the Age of Empire* (London, 2014), 114–115.

v: *Iz zgodovine Celja 1780–1848* (Celje, 1996), 214.

⁴⁷ Štefan Kočevár, *Slovenska mati* (Celje, 1882), 28.

⁴⁸ Prav tam, 18.

Dnevnik Johanna Gabriela Seidla, ki ga je v letih 1830–1832 pisal za svojega sina Karla (Osrednja knjižnica Celje)

jedeh in mleku.⁵³ Stroka je porodnicam svetovala pitje vode in je ostro grajala ljudsko navado, da so porodnicam dajali piti vino in druge alkoholne pijače.⁵⁴

Tako je Therese šele deveti dan vstala s postelje in se družini pridružila pri kosilu ter se malce sprehodila po stanovanju.⁵⁵ Theresino ravnanje je bilo skladno s priporočili tistega časa, saj so tovrstni počitek svetovali tudi zdravniki tedanje dobe. Eden od njih je bil dr. Štefan Kočevar, ki je sredi devetnajstega stoletja kot zdravnik in porodničar deloval v Celju, kjer je napisal tudi knjigo namenjeno materam z naslovom Slovenska mati. V njej ravno tako govori, da ženska po porodu ne sme zapustiti postelje pred devetim dnom, hišo pa lahko zapusti šele po dveh tednih v poletnem času, oz. po 5 tednih v zimskem času.⁵⁶

Razlog za tolikšno previdnost in skrb za zadostno hrano in počitek je tičal v veliki umrljivosti žensk po

porodu, t. i. porodnic. Velikokrat je namreč prišlo do različnih poporodnih zapletov, kot so krvavitve in poporodna vročica. Za slednjo je v evropskih mestih 18. stoletja umrlo kar 20 % vseh porodnic, vzrok zanjo pa je bila bakterijska okužba maternice.⁵⁷ Če je pri porodih prišlo do zapletov, sta babica ali zdravnik nudila pomoč tako, da so z rokami ali z raznimi pripomočki segli v notranjost maternice in s tem okužili porodnico.⁵⁸

Seidl v svojem dnevniku izraža tudi skrb za čustveno zdravje svoje žene, saj jo je velikokrat zalotil solznih oči. Skrbi ga vzrok njene žalosti, ki mu ga žena ne želi razkriti. Šele kasneje ugotovi, da žena predvsem pogreša svojo družino na Dunaju, skrbi pa jo tudi, kako se bo njen mož prilagodil novemu družinskemu stanju, ali bo sposoben svojo ljubezen deliti na dva dela in čuvati svoje zdravje, od katerega sta sedaj odvisni kar dve duši. Mlado mater Thereso je prve dni po porodu mučila neke vrste blaga poporodna depresija, ki je v tem obdobju nekaj povsem običajnega. Zanimivo pa je, da je tudi medicinska stroka v 19. stoletju čustveno zdravje matere tesno povezovala ne le z njenim zdravjem, ampak tudi s kakovostjo njenega mleka. Verjeli so, da če je mati bodisi jezna, vznemirjena ali žalostna, lahko njeno

⁵³ Štefan Kočevar, *Slovenska mati*, 20.

⁵⁴ Prav tam.

⁵⁵ Tako meščanske, kot podeželske ženske so bile po porodu deležne posebne oskrbe in prehrane. Po pravilu naj bi porodnica v postelji počivala najmanj en teden po porodu. Poleg tega je imela posebno dieto, sestavljeno iz kokošje juhe, jajc, masla, belega kruha in vina. Še posebej za vino so verjeli, da daje porodnici moč in spodbuja nastajanje mleka za dojenčka. Več o tem glej: Irena Rožman, *Peč se je podrla! Kultura rojstva na slovenskem podeželju v 20. stoletju* (Ljubljana, 2004), 128–133.

⁵⁶ Štefan Kočevar, 23.

⁵⁷ Zvonka Zupanič Slavec, Ksenija Slavec, »Rojevanje skozi čas«, 18.

⁵⁸ Prav tam.

mleko škodi otroku, zato v takšnih slučajih mati ne sme dojit otroka.⁵⁹

Seidl je v svojem dnevniku izjemno podrobno in čustveno opisoval razvoj svojega prvorojenca v prvih tednih njegovega življenja. Pri tem je bil pozoren na vsako še tako neznatno pozornost v otrokovem razvoju. Tako je opisal, kako so malemu Karlu deseti dan po rojstvu po licih pritekale prve solze, dva dni kasneje pa so dojenčka tudi prvič okopali. Zdravniki so v drugi polovici 19. stoletja sicer svetovali, naj se dojenčka okopa vsak dan,⁶⁰ a je praksa pokazala, da še posebej v nižjih slojih temu ni bilo tako. Razlogi so tičali predvsem v slabih higienskih navadah in bivalnih pogojih, saj je večina prebivalstva živela v preslabo opremljenih bivališčih, da bi lahko otroku nudili toplo kopel v dobro ogrevani sobi.

V svojem dnevniku Seidl opisuje, da so otroku, ko je bil star dva tedna, dali piti tudi mleko po steklenički, ki pa mu seveda ni tako ugajalo kot dojenje na materinih prsih.

Šele 18. dan po rojstvu sta mlada mati Therese in njen Karel prvič po porodu zadihala svež zrak, ko sta se malce sprehodila po odprtem hodniku na dvorišču hiše. Kot smo že omenili, je bila smrtnost žensk po porodu izredno velika, verjeli so, da je bila porodnica še šest tednov po porodu izpostavljena veliki nevarnosti. Zato so ženske, če so okoliščine le dopuščale, skrbno čuvale svoje zdravje. Zato po porodu naj nebi zapustile hiše od 2 do 6 tednov, odvisno od letnega časa, enako je veljalo tudi za novorojenčka.⁶¹ Družina se je zato na svoj prvi sprehod po okolici mesta odpravila šele 10. avgusta 1830. Svež zrak in lepa narava so vsem dobro deli, še posebej pa malemu Karlu, ki je med potjo sladko spal v otroškem vozičku. Čez štiri dni je družina naredila že daljši sprehod, saj so se iz mesta podali vse do bližnje vasi Teharje in nazaj. Seidl je ob tem še pripisal, da je mali Karl vso pot sladko spal. Če so se na prva dva sprehoda podali z vozičkom, se je dojenček zelo dobro počutil tudi v naročju, ko se je počutil še posebno dobro, se je oglašal, kot je zapisal njegov oče »Xen! Xen!«.

Malce hudomušno je Seidl otrokov dnevni ritem opisal v sledeči pesmi:

»Mein Wecker

*Nicht Räderuhr, nicht Schlagwerk und Gewicht,
Selbst Morgenglock und Haushahn brauch ich nicht,
auch weder einen Knecht, noch eine Magd,
die mich allmorgentlich zu wecken zaght.*

*Denn einer Wecker hab' ich nebenan,
Der es weit besser, als sie alle, kann.
Er zupft mich nicht an Zehe, Nas' und Haar,
Vom Henzen aus weckt er mich wunderbar.*

*Der kleine Wecker aber ist mein – Kind
Der weckt mich zuverlässig und geschwind.
Ein Laut, ein Schrei, – so ist es mir genug:
Weiß Gott! er kennt den rechten Glockenzug.*

*Dann spring' ich hin zu ihm, und seh' mit Lust,
Sein liebes Lächeln nach der Mutterbrust,
Und frommer Wünsche wird mein Herz so voll,
Wie es am Morgen eben werden soll.*

*Und weckt er oft mich etwas früher auch,
Als es vordem gewesen mein Gebrauch
Ich bin gleichwohl der erste nicht empor: –
Die Muttersorge kam mir stets zuvor.*

*Und sollt' ich manchmall auch der ersten Sein,
Wie wäre dieses Opfer doch so klein!
Für's Lamm erwacht der Hirt im Dämmerlicht:
Und ich – ich sollte für mein Kind es nicht?»⁶²*

Nato pa tudi v prozi:

»Tvoj dan je zaenkrat sestavljen iz spanja, sesanja in še enkrat spanja, medtem ko preostali čas zapolniš z lulanjem in kakanjem. Ponoči spiš do 3:40 zjutraj, tvoj dnevni spanec je večkrat prekinjen in ne preveč miren. Tudi vidiš in slišiš že precej dobro, če te kdo pokliče, se že trudiš obrniti glavo. Kadar se kdo s piskajočim glasom pogovarja s tabo, ti to zelo ugaja in se začneš smejati. Če te želi kdo previti, se mu upreš z glasnim jokom.«

Zgornja dva zapisa pričata o tem, da je bil pri izobražencih odnos do otrok že vseskozi zelo ljubezniv in pozoren in se vse do današnjih dni se ni bistveno spremenil.

Seidl je prva dva meseca po otrokovem rojstvu prebil s svojo družino. Na krajše potovanje se je odpravil šele, ko je bil njegov sin star 2 meseca, takrat je za 4 dni odpotoval na Koroško.

Ko je bil otrok star 8 tednov je enkrat dnevno začel dobivati kašo iz belega kruha. Če zgoraj omenjeni opis primerjamo s priporočili iz knjižice dr. Štefana Kočvarja, je mali Karel že precej zgodaj začel uživati gosto hrano. Kočvar namreč svetuje, naj mati otroka, če sama nima zadosti mleka, po potrebi že vse od rojstva hrani z

⁵⁹ Štefan Kočvar, 29.

⁶⁰ Prav tam, 30.

⁶¹ Prav tam, 23.

⁶² Pesem iz rokopisa je bila leta 1836 objavljena tudi v Seidlovi pesniški zbirki Bifolien. Glej: Johann Gabriel Seidl, Bifolien (Dunaj, 1836), 137.

razredčenim kravjim mlekom, medtem ko uživanje goste hrane svetuje šele po otrokovem 5. mesecu. Tako kot je že opisal Seidl, Kočevar svetuje, naj se otroka hrani s kruhovo kašo, ki se ji primeša mleko ali mesna juha.⁶³

Ob opazovanju svojega sina, se Seidl spominja tudi lepih trenutkov svojega otroštva. Tako so se mu ob trenutku, ko je slišal svojo ženo, kako poje njenemu sinu uspavanko »Eia popecia, lieb's Kinderl schlaf ein!«, zbudili prvi spomini na njegovo otroštvo, ko ga je mati zazibala v sen ob petju ravno te uspavanke.

Ko je bil Karel star pol leta, je že sedel pokonci. Veliko čeblja, pregovor pravi, da otok, ki govori pa-pa kliče brata. Če to drži, bi moral biti njegov brat »stocktaub« popolnoma gluha, da ga ne bi slišal.

23. 1. 1831 je mali Karl dobil svoj prvi zob. Seidl zapiše, da je to navdih za zgodbo v stilu »Finserln«. 23. 3. pride na plano drugi zob.

V tem času so zanj osnovali nekakšen denarni sklad, v katerega so naložili dukat, skrbnica sklada je bila Karlova mati.

14. 5. 1831 je Karla, ki je bil takrat star 10 mesecev, okrožni zdravnik cepil proti črnim kozam. Zdravnik je cepivo pridobil od polletnega nezakonskega otroka kmečke dekle. Karlu je na vsaki roki zdravnik naredil tri vbode cepiva.

Cepljenje je bilo v avstrijskem cesarstvu predpisano že od leta 1822, a je bila še posebej na podeželju pogosto navada, da ljudje svojih otrok niso pustili cepiti.⁶⁴ Leta 1831 se je na Štajerskem pojavila epidemija črnih koz, ki se je z vojaškimi transporti prenesla tudi na območje Kranjske. Epidemija na srečo ni zahtevala veliko smrtnih žrtev, so pa oblasti ponovno začele spodbujati starše k cepljenju otrok.⁶⁵ Druga tovrstna epidemija se je pojavila tudi leta 1836, a je bil potek bolezni blažji in smrtne žrtve niso bile tako pogoste.⁶⁶

Čeprav se je mladi par takoj po poroki preselil v Celje, sta oba zakonca še vedno ohranjala za tisti čas precej živahne stike s svojimi dunajskimi prijatelji in Theresino družino. Tudi v obravnavanem dnevniku je jasno razvidno, kako pristni so bili stiki z Seidlovim

Johann Gabriel Seidl v času svojega bivanja v Celju. Posnetek spominske plošče, ki so jo leta 1904 vzdali v hišo, kjer je živel v času svojega bivanja v Celju (Osrednja knjižnica Celje)

tastom in taščo na Dunaju. Dnevnik natančno opisuje, kako je potekala vsa njihova korespondenca. Tako jim je Seidl pismo z novico o otrokovem rojstvu napisal le nekaj ur zatem, ko je mali Karel prijel na svet. Slabe tri tedne zatem je v Celje prispelo tudi pismo z Dunaja, v katerem so Theresini starši na zelo čustven način opisali, kako so s solzami sreče in vzkliki veselja sprejeli novico o otrokovem rojstvu. Seidlu, Theresi in njenemu sinu, pa želijo obilo zdravja. V pismu so še dodali, da si vsa družina zelo močno želi, da bi lahko bili z njimi v Celju in ljubkovali otroka. Pismo sta s solzami v očeh prebrala tudi Seidl in Therese.

Ker se novopečena babica in dedek nista mogla s svojim vnukom tudi v živo srečati, so jima iz Celja preko sla poslali otrokov koder, ki sta ga potem oba nosila stalno pri sebi. Babica v medaljonu ogrlice, dedek pa v prstanu na roki.

Seidl je v dnevniku svojega sina, kateremu je bil dnevnik posvečen, dosledno seznanjal tudi z vsemi obletnicami rojstev, godovnih dni in smrti njegove širše družine.

⁶³ Štefan Kočevar, 30.

⁶⁴ Urška Železnik, »Bolni otroci in starševske skrbi: odnos do otroškega zdravja na primeru preprečevanja koz v 19. stoletju«, v: Zgodovina otroštva (Ljubljana, 2012), 441.

⁶⁵ Vlad Travnar, Kuga na Slovenskem (Ljubljana, 1934), 134.

⁶⁶ Urška Železnik, »Bolni otroci in starševske skrbi: odnos do otroškega zdravja na primeru preprečevanja koz v 19. stoletju«, v: Zgodovina otroštva, 441.

Seidl je svoj dnevnik prenehal pisati 28. februarja 1832, ko je bil njegov sin star 19 mesecev. Takrat se je mlada družina na prelep pomladni dan odpravila na domač vrt, kjer je mali Karel, držeč se za roko obeh staršev, napravil tudi prve korake.

Johannu Gabrielu Seidlu in njegovi ženi Therese se je poleg sina Karla kasneje rodila še hči in oba sta srečno preživela otroštvo.

Za konec

V obravnavanem dnevniku je prikazana družinska intima enega od dunajskih intelektualcev iz prve polovice 19. stoletja, ki se je začasno preselil v Celje. Dnevnik nam razkriva družinsko vzdušje ob rojstvu prvorojenca. S tem precej redkim zgodovinskim virom smo dobili vpogled v navade in običaje meščanstva, kot je rojevanje in skrb za dojenčke. Dunajske meščanske navade J. G. Seidla so bile tudi za celjsko meščansko okolje zelo napredne, saj so se, kar se tiče skrbi za njegovega sina in ženo, povsem skladale s priporočili, ki jih je pol stoletja kasneje za slovenske žene napisal celjski zdravnik in porodničar Štefan Kočevar.

Seveda pa obravnavani dnevnik prikazuje življenjsko intimo izobraženega meščanstva, ki je v naših krajih predstavljala bolj svetel vzor, kot pa dejansko sliko razmer in navad širših slojev prebivalstva, saj skrbi za otroke revnejši meščanski sloji in podeželsko prebivalstvo še vse do druge svetovne vojne niso polagali precejšnje pozornosti.⁶⁷ Temu v prid govorijo tudi podatki o številu otrok v družinah na slovenskem v predmarčni dobi. Tako v mestih in trgih kot tudi na podeželju so bile družine precej številčne, temu primerna pa je bila tudi smrtnost otrok.⁶⁸

Viri in literatura

Viri

Osrednja Knjižnica Celje (OKC)
Domoznanski oddelek, Dom MS 243.

Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM)
NŠAM, Sveti Daniel Celje, Krstna knjiga 1817–1840
str. 349.

⁶⁷ Glej: Alenka Puhar, *Prvotno besedilo življenja* (Ljubljana, 2004).

⁶⁸ Glej: Alenka Hren Medved, »Družina v Laškem v predmarčni dobi«, *Zgodovina za vse, Letnik 18* (2012), št. 2., 84–100 in Barbara Širca, *Babette* (Žalec, 2009).

Časopisni viri

Der Adler, 19. 2. 1840, 339.

Karl Fuchs: »Wie J. G. Seidl, der Dichter der Volkshymne, um seine Braut warb«, *Neurigkeits Welt-Blatt*, 3.4. 1904, 11–12.

Wiener Zeitung, 9. 5. 1840, 1.

Literatura

Cvirn, Janez: »Meščanski svet«. V: *Iz zgodovine Celja 1795–1848*. Celje, 1996. 76–86.

200 let prve gimnazije v Celju. Celje, 2010.

Fuchs, Karl: *Johann Gabriel Seidl*. Wien, Leipzig, 1904.

Gubo, Andreas: *Geschichte der Stadt Cilli vom Ursprung bis auf die Gegenwart*. Graz, 1910.

Hren Medved, Alenka: »Družina v Laškem v predmarčni dobi«. V: *Zgodovina za vse, Letnik 18* (2012), št. 2. 84–100.

Ipsen, Carl: »LifeCycle«. V: *A cultural History of Childhood and Family in the Age of Empire*. London, 2014. 111–128.

Kočevar, Štefan: *Slovenska mati*. Celje, 1882.

Kuret, Niko: *Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo 1848: topografski podatki po odgovorih na vprašalnice nadvojvode Janeza (1811) in Georga Götha (1842). Del 1, 1. snopič*. Ljubljana, 1985.

Mandl, August; Johann Gabriel Seidl: *Die Staatsbahn von Wien bis Triest mit ihren Umgebungen geschildert*. Trieste, 1856.

Marten, James: »Family Relationships«. V: *A cultural History of Childhood and Family in the Age of Empire*. London, 2014. 19–38.

Pančur, Andrej: »Celjani v krstnih knjigah«. V: *Iz zgodovine Celja 1780–1848*. Celje, 1996. 185–234.

Perrot, Michelle; Roger- Henri Gurread: »The Actors«. V: *A History of private life, IV. From the Fires of Revolution to the Great War*. Harvard, 1990. 95–261.

Rožman, Irena: *Peč se je podrla! Kultura rojstva na slovenskem podeželju v 20. stoletju*. Ljubljana, 2004.

Seidl, Johann Gabriel: *Bifolien*. Dunaj, 1836.

Seidl, Johann Gabriel: *Wanderungen durch Tyrol und Steiermark, Band 2, Steiermak*. Leipzig, 1840.

Seidl, Johann Gabriel: *Johann Gabriel Seidl seine Sagen und Geschichten aus Steiermak*. Graz, 1881.

Sieder, Reinhard: *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana, 1998.

Slovenski biografski leksikon, tretja knjiga. Ljubljana, 1960–1971.

Širca, Barbara: *Babette*. Žalec, 2009.

Travner, Vlad: *Kuga na Slovenskem*. Ljubljana, 1934.

Wurzbac, Wolfgang: »Johann Gabriel Seidls Leben und Werke«. V *Johann Gabriel Seidl ausgewählte Werke*. Leipzig, 1905.

Zupanič Slavec, Zvonka; Ksenija Slavec: »Rojevanje skozi čas«. V: *Rojstvo*. Ljubljana, 2011. 14–20.

»Zur Jahrhundertfeier der Geburt Johann Gabriel Seidls«. *Zeitschrift für die Österreichischen Gymnazien*, VI (1904).

Železnik, Urška: »Bolni otroci in starševske skrbi: odnos do otroškega zdravja na primeru preprečevanja koz v 19. stoletju«. V: *Zgodovina otroštva*. Ljubljana, 2012. 438–449.

Zusammenfassung

**DER KLEINE WECKER ABER IST MEIN –
KIND / DER WECKT MICH ZUVERLÄSSIG
UND GESCHWIND./ EIN LAUT, EIN SCHREI,
– SO IST ES MIR GENUG./ WEISS GOTT! ER
KENNT DEN RECHTEN GLOCKENZUG.**

Die ersten Jahre des Familienlebens von Johann Gabriel Seidl in Celje/Cilli 1829–1832

Johann Gabriel Seidl, der österreichische Dichter, Schriftsteller, Historiker, Volkskundler und Schulmann, unterrichtete in den Jahren 1829–1840 am Gymnasium in Celje, wo er auch gemeinsam mit seiner Familie lebte. Aus der Zeit seines Aufenthaltes in Celje ist ein Tagebuch erhalten, das er in den Jahren 1830–1832 für seinen erstgeborenen Sohn Karl schrieb. Das Tagebuch beginnt mit der Geburt Karls und endet am 28. Februar 1832, als der Sohn knappe zwei Jahre alt war. Es beschreibt die ersten Tage im Leben des Babys sehr detailliert, dann folgen recht regelmäßige monatliche Einträge für die zweite Jahreshälfte 1830 und das gesamte Jahr 1831. Im Jahr 1832 gibt es hingegen nur einen Eintrag, mit dem das Tagebuch auch endet.

Das Tagebuch zeigt das familiäre Innerste eines Wiener Intellektuellen aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts, der vorübergehend nach Celje übersiedelt war. Die ersten Einträge schildern die Familienatmosphäre anlässlich der Geburt eines Kindes, denn J. G. Seidl begann das Tagebuch zu schreiben, während seine Frau im Nebenzimmer in den Wehen lag. Er brachte seine Sorgen und Gedanken, die ihm in dieser Situation durch den Kopf gingen, zu Papier. In weiterer Folge ist aus den Tagebucheinträgen eine sehr fürsorgliche und respektvolle Haltung gegenüber seiner Ehefrau ersichtlich, die der Vater auch auf seinen erstgeborenen Sohn übertragen wollte. Gleichzeitig zeigt sich eine äußerst treusorgende und liebevolle Beziehung gegenüber dem Kind, dem das Tagebuch auch gewidmet ist. Seidl vermerkte darin

sowohl die großen Ereignisse im Leben des Kindes wie etwa die Taufe, als auch kleine alltägliche Details wie die Lautäußerungen des Kindes, seine Ernährung, sein Tagesrhythmus, die Sorge um seine Gesundheit und das erste Zähnnchen. Beschreibungen der Mutter und der Sorge um ihre Genesung nach der Geburt wechseln sich mit Beschreibungen der Entwicklung des Kindes ab. In den Tagebucheinträgen findet außerdem Poesie zum Thema des Familienlebens ihren Platz, wobei einige der Gedichte aus dem Tagebuch später auch in Seidls Gedichtsammlungen veröffentlicht wurden.

Mit dieser recht seltenen historischen Quelle bekommen wir einen Einblick in die Sitten und Gewohnheiten des Bürgertums, die beispielsweise das Gebären und die Säuglingspflege betrafen. Die Wiener bürgerlichen Gepflogenheiten von J. G. Seidl waren auch für das Cillier bürgerliche Umfeld sehr fortschrittlich, stimmten sie doch hinsichtlich seiner Fürsorge für seine Frau und seinen Sohn mit jenen Empfehlungen überein, die der Cillier Arzt und Geburtshelfer Štefan Kočevar ein halbes Jahrhundert später für die slowenischen Frauen zu Papier brachte. Natürlich aber zeigt das Tagebuch das Privatleben des gebildeten Bürgertums, das in slowenischen Gebieten mehr ein leuchtendes Vorbild als ein reales Bild der Umstände und Gewohnheiten der breiteren Masse der Bevölkerung war. Die ärmlicheren bürgerlichen Schichten und die Bevölkerung am Land widmeten nämlich der Fürsorge für ihre Kinder noch bis zum Zweiten Weltkrieg keine größere Aufmerksamkeit.

Schlagnörter: Johann Gabriel Seidl, Vormärz, Geschichte der Kindheit.